

Slovensko sa už po tretíkrát zapojilo do medzinárodného výskumu OECD TALIS o vyučovaní a vzdelávaní. Najnovšie zistenia o slovenských učiteľoch v TALIS 2018

Medzinárodná štúdia OECD o vyučovaní a vzdelávaní TALIS (Teaching and Learning International Study) je najväčšou medzinárodnou štúdiou, ktorá sa zameriava na učiteľov. Do štúdie OECD TALIS 2018 sa zapojilo celkovo 260 000 učiteľov z 31 krajín OECD a 17 ďalších krajín a regiónov sveta. Spomedzi zapojených krajín bolo 23 členských krajín EÚ. Slovensko sa zúčastnilo všetkých troch cyklov tejto štúdie, prvý cyklus bol realizovaný v roku 2008, druhý cyklus v roku 2013 a v poradí tretí v roku 2018. Do štúdie TALIS 2018 sa na Slovensku zapojilo 181 škôl s 3 046 učiteľmi, vyučujúcimi na druhom stupni základných škôl a nižšom stupni osemročných gymnázií a 180 riaditeľov škôl. Štúdiu TALIS 2018 realizoval Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) v období od 30. 4. 2018 do 11. 5. 2018 a spočívala vo vyplnení školského dotazníka riaditeľom školy a učiteľských dotazníkov vybranými učiteľmi. Vyplnenie dotazníkov prostredníctvom internetu – elektronicky, trvalo približne 45 až 60 minút.

Hlavné zistenia štúdie TALIS 2018 na Slovensku

Akí sú učitelia, riaditelia škôl a prostredie našich škôl ?

- Takmer vo všetkých zúčastnených krajinách tvoria väčšinu učiteľov **ženy**. SR patrí medzi krajiny s najväčším podielom žien - učiteľiek. Až **82 %** všetkých učiteľov tvoria na Slovensku ženy, kým v priemere krajín OECD je to **68 %**. V krajinách OECD zapojených do štúdie TALIS je **priemerný vek učiteľov 44 rokov**, podobne je to aj na Slovensku.
- **Priemerný vek riaditeľov škôl** v krajinách OECD je **52 rokov**, podobne je to aj na Slovensku. Takmer štvrtina riaditeľov škôl na Slovensku (24 %) je vo veku 60 a viac rokov, v krajinách OECD je v priemere v podobnom veku 20 % riaditeľov. **Slovenská republika** patrí medzi krajiny, v ktorých sa **za posledných 10 rokov výrazne zvýšil** percentuálny **podiel riaditeľov blížiacich sa k dôchodkovému veku** (vek 60 a viac rokov) o viac ako 10 percentuálnych bodov.
- V porovnaní s **priemerom krajín OECD** je na Slovensku **nižší podiel učiteľov do 30 rokov** (SR 8,2 %, OECD 11,1 %) a vyšší podiel učiteľov vo veku 30-49 rokov (SR 58,7 %, OECD 54,5 %). Na slovenských školách sme zaznamenali za uplynulých 10 rokov **od roku 2008 významný pokles podielu mladých učiteľov** vo veku do 30 rokov - takmer o 8 percentuálnych bodov. Od roku 2013 je však tento pokles miernejší a predstavuje 3 percentuálne body.
- Slovenské školy poskytujú žiakom **bezpečné prostredie na učenie**, na dennej či týždennej báze sa na školách vyskytuje len minimálne množstvo rôznych foriem nebezpečného správania žiakov. V najväčšej miere sa vyskytuje *zastrašovanie* alebo *slovná šikana iných žiakov* (či iné formy verbálneho ohrozovania), a to tak na Slovensku, ako aj v krajinách OECD. Podiel takýchto škôl je však na Slovensku **významne nižší**, ako je priemer krajín OECD (SR 9 %; OECD 14,3 %). Slovenská republika však zaznamenala na školách v porovnaní s rokom 2013 ako jedna z troch krajín OECD

významný nárast výskytu *zastašovania a slovnej šikany* zo strany iných žiakov (o 6,6 percentuálneho bodu; v roku 2013 – 2,4 %, v roku 2018 – 9 %).

- Výsledky zapojených krajín ukazujú, že **vzťahy medzi učiteľmi a ich žiakmi** v školách sú **mimoriadne pozitívne**. Z krajín OECD sa v priemere 96 % učiteľov (na Slovensku viac než 94 % učiteľov) zhoduje na tom, že *vzájomné vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi sú zvyčajne dobré*. Slovensko patrí medzi krajiny, kde sme zaznamenali v tejto dimenzii školskej klímy **významný nárast pozitívneho hodnotenia** vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi od roku 2008 (o viac ako 5 percentuálnych bodov).
- V rámci **krajín OECD** učiteľia zapojení do štúdie TALIS uvádzali, že počas posledného úplného kalendárneho týždňa im úlohy, vyplývajúce z ich **zamestnania v škole**, zaberali **spolu 38,8¹ hodiny**. Z toho viac ako polovicu svojho **pracovného času** venujú vyučovaniu, čo predstavuje 20,6 hodiny. **Slovenskí učiteľia** uviedli, že úlohy vyplývajúce z ich zamestnania v škole im v priebehu kalendárneho týždňa zaberajú **spolu 36,4 hodiny**, z toho sa vyučovaniu venujú 20,1 hodiny. Ďalšie dve časovo najnáročnejšie aktivity sú *individuálne plánovanie* alebo *príprava hodín, či už v škole alebo mimo nej* (OECD 6,5 hodín týždenne; SR 6,9 hodín týždenne) a *známkovanie/opravovanie žiackych prác* (OECD 4,2 hodín týždenne; SR 3,5 hodín týždenne).
- V rámci **krajín OECD** učiteľia uvádzajú, že v priemere **78,1 % času stráveného v triede** venujú *skutočnému vyučovaniu a vzdelávaniu (SR 80 %)*, pričom zostávajúci čas v triede trávia *udržiavaním poriadku v triede* (OECD 13,4 %; SR 12,1 %) a *administratívnou prácou* (OECD 8 %; SR 7,1 %). **Na Slovensku sa od roku 2008 znížil čas** (o takmer 3 percentuálne body), ktorý učiteľia počas bežnej vyučovacej hodiny venujú **skutočnému vyučovaniu a vzdelávaniu**.

Aké aktivity a metódy sú využívané na vyučovaní a aké sú podmienky na vyučovanie v triedach?

- Pre riaditeľov škôl na Slovensku je **najväčším problémom** limitujúcim kvalitné vyučovanie **nedostatok alebo nevhodnosť učebného materiálu** (napr. učebníc), čo uviedlo **44,6 % riaditeľov**. Oproti roku 2013 sa tento problém javí ako menej vážny, v roku 2018 sme zaznamenali pokles o 17 percentuálnych bodov. V roku 2018 považovalo nedostatok/nevhodnosť učebných materiálov za veľmi vážny problém 9,3 % riaditeľov, v roku 2013 to bolo až 26,2 % riaditeľov. V porovnaní s rokom 2013 sme však zaznamenali **nárast** percentuálneho podielu riaditeľov, ktorí uviedli, že **kvalitnú výučbu** na ich škole **veľmi obmedzuje nedostatok učiteľov s odbornou spôsobilosťou vo výučbe žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami** (nárast o 6,6 percentuálnych bodov).
- Štúdia TALIS skúma, **aké vyučovacie aktivity, metódy a stratégie učiteľia využívajú na vyučovacích hodinách**. Približne 85 % slovenských učiteľov, čo je **významne viac ako v priemere krajín OECD**, využíva vyučovacie stratégie ako - *vysvetlím žiakom, čo očakávam, že sa naučia; vysvetľujem súvislosti medzi starým a novým učivom; na začiatku vyučovacej hodiny stanovím ciele; zhrniem učivo z poslednej doby*. **Významne menej našich učiteľov v porovnaní s priemerom krajín OECD necháva žiakov pracovať v malých skupinách, aby spoločne našli**

---

¹ 60-minútová hodina

riešenie problému alebo úlohy (40,2 %); ukazuje žiakom úlohy, ktoré nemajú zjavné riešenie (29,9 %); necháva žiakov používať IKT pri projektoch alebo pri práci v triede (47,3 %); zadáva žiakom projekty, ktoré si vyžadujú najmenej týždeň na dokončenie (15,8 %).

- Štúdia TALIS posudzovala aj záujem o **zavádzanie inovácií vo vyučovaní** v školách. **Významne viac slovenských učiteľov a riaditeľov škôl** vyjadrilo súhlas alebo rozhodný súhlas s položkami v dotazníku súvisiacimi s **ochotou a snahou zavádzať inovácie na vyučovaní** v porovnaní s priemerom krajín OECD.

Aké je ďalšie vzdelávanie učiteľov, začínajúcich učiteľov a aká je ich spokojnosť s výberom profesie?

- V priemere krajín OECD, a tiež na Slovensku, učители uviedli, že najdôležitejšou **motiváciou pri rozhodovaní stať sa učiteľom** bolo, že *povolanie učiteľa im umožnilo ovplyvniť vývin detí a mládeže* 92,3 % (SR 93,2 %) a *povolanie učiteľa im umožnilo prispievať spoločnosti niečím hodnotným* 88,2 % (SR 92,3 %).
- Podľa výsledkov štúdie TALIS 2018 **na Slovensku pracuje 15,8 % začínajúcich učiteľov**. Významne viac ich pracuje v školách umiestnených v mestách (o 7,2 percentuálneho bodu) ako na vidieku. Významne viac ich vyučuje v súkromne riadených školách (o 5,5 percentuálneho bodu) v porovnaní so štátom riadenými školami. **Začínajúci učители** v rámci krajín OECD a aj SR sú vo všeobecnosti **spokojnejší** so svojím výberom povolania a s učiteľskou profesiou **ako skúsenejší učители**.
- V SR viac ako **3/4 riaditeľov** uviedlo, že v ich škole **poskytujú prístup k formálnym** zaškoľovacím programom, ako aj **k neformálnym** zaškoľovacím aktivitám pre nových učiteľov. Len **3,7 %** riaditeľov uviedlo, že noví učители k týmto aktivitám nemajú prístup. Avšak **72,6 % začínajúcich učiteľov SR** (OECD 65,5 %) uviedlo, že sa počas svojho **prvého zamestnania nezúčastnili žiadnych formálnych ani neformálnych zaškoľovacích aktivít**. Je to výrazne viac oproti **skúsenejším učiteľom**, z ktorých **58,5 %** uviedlo, že **sa nezúčastnilo** v prvom zamestnaní žiadnych zaškoľovacích aktivít.
- V **krajinách OECD** má najviac učiteľov **vysokú mieru potreby ďalšieho vzdelávania** v oblasti vyučovania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (**22,2 %**), IKT zručností vo vyučovaní (17,7 %) a vyučovania v multikultúrnom alebo multilingválnom prostredí (15 %). **Slovenskí učители** deklarujú **vysokú mieru potreby ďalšieho vzdelávania** v oblasti vyučovania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (**26,5 %**), správania žiakov a vedenia triedy (19,1 %), IKT zručností vo vyučovaní (16,6 %) a vyučovania medzipredmetových zručností (16,3 %).
- V priemere krajín OECD a aj v SR sa viac ako 90 % učiteľov **zúčastnilo aspoň jedného typu ďalšieho vzdelávania** za posledných 12 mesiacov, u riaditeľov je percentuálny podiel ešte vyšší a dosahuje približne 99 %. V priebehu posledného roka učители v Slovenskej republike absolvovali

priemerne 3,4 aktivít (OECD 4 aktivity) ďalšieho vzdelávania a riaditelia 5,5 aktivít (OECD 6 aktivít).

- Najviac **slovenských učiteľov** (takmer 43 %) súhlasilo, že **v ich ďalšom vzdelávaní im bránia** najmä skutočnosť, že *ďalšie vzdelávanie je príliš drahé a neexistujú žiadne stimuly na účasť v ďalšom vzdelávaní*. Viac ako 40 % našich **riaditeľov** súhlasí s tvrdením, že **prekážkou v ich ďalšom vzdelávaní** je to, že *neexistuje žiadna vhodná ponuka ďalšieho vzdelávania* (47,2 %) a 41,3 % z nich súhlasí, že *neexistujú žiadne stimuly na účasť v ďalšom vzdelávaní*.
- Len **4,5 % našich učiteľov** si myslí, že **práca učiteľa je spoločnosťou ocenená** (v roku 2013 si to mysleli 4 % učiteľov). V krajinách OECD si to myslí v priemere **25,8 % učiteľov**. V tomto ukazovateli sme sa, podobne ako aj v roku 2013, ocitli na poslednom mieste zo všetkých krajín OECD.

Čo je štúdia TALIS?

Medzinárodná štúdia OECD o vyučovaní a vzdelávaní (TALIS – Teaching and Learning International Study) je najväčšou medzinárodnou štúdiou, ktorá sa zameriava na učiteľov a riaditeľov škôl. TALIS sa prvýkrát uskutočnil v roku 2008 a ponúkol tak učiteľom a riaditeľom škôl na celom svete možnosť „prehovoriť“ o svojich skúsenostiach v školstve. Štúdia sa zameriava hlavne na tie oblasti, ktoré môžu efektívne ovplyvniť vzdelávanie. Učitelia tak poskytli vlastný pohľad a informácie o zaškoľovacích programoch a možnostiach ďalšieho vzdelávania, o spätnej väzbe, ktorú dostávajú, o školskom prostredí v triede a o klíme školy, o ich vlastnej spokojnosti s prácou a pocitoch z ich vlastných profesionálnych schopností.

Cieľom štúdie TALIS je doplniť kľúčové medzinárodné a národné údaje o učiteľoch, učení a vplyve, ktorý môžu mať učitelia na vzdelávanie žiakov. TALIS dal príležitosť učiteľom a riaditeľom, aby prispeli k analýze vzdelávacieho systému a k rozvoju vzdelávacej politiky.

Špecifickým cieľom TALIS je poskytnúť zúčastneným krajinám pohľad z medzinárodnej perspektívy, ktorý dopĺňa informácie o učiteľskom povolani a podmienkach vzdelávania so zvýšeným dôrazom na to, ako tieto podmienky ovplyvňujú pedagogický aspekt práce učiteľov, ako aj vzdelávacie prostredie v škole. Analýza dát zúčastnených krajín umožní jednotlivým krajinám spoznať iné krajiny s podobnými problémami a poučiť sa z iných prístupov k politike vzdelávania.